

Molnár Tamás: Az atlanti kultúra kibontakozása.

Kairosz Kiadó, Budapest, 2006. 179. lap

A kultúrákat, akár a természeti jelenségeket vagy az embereket különböző távolságokból lehet szemlélni. Egy bizonyos távolságból a rózsza egyszerűen rózsza, a kutya hasonlóan kutya, az ember meg ember. Közelebbről viszont hihetetlen különbségek vannak színben, illatban, formában nem csak a különböző fajta rózsák, de az egyes egyedek között is, csakúgy mint a kutyák vagy az emberek esetében. Kína vagy India felől nézve például a „nyugati”, „európai” vagy „észak-atlanti” kultúra – akárhogy is –, de egy és ugyanazon kultúrát jelenti. Az itt ismertetendő könyv szerzője viszont, aki pályája során különféle amerikai egyetemeken fordult meg, ott futotta be tudományos pályáját, megmutatja ennek a kultúrkörnek a „mikrostruktúráját”, belső konfliktusait. Teszi ezt hét egymást részben átfedő, részben kiegészítő tartalmú fejezetben, továbbá egy bevezetésben és egy „Következtetés” című összefoglalásban a könyv végén. A következőkben röviden ismertetjük a könyv fő megállapításait.

A szerző szerint 1945 mindenképpen cezúrát jelent Amerika (amelyen természetesen az Egyesült Államokat kell érteni) és Európa viszonyában. Előtte Amerikában volt bizonyos tisztelet, nosztalgia Európa iránt. 1945-ben Amerika lett egyértelműen a győztes a háborúban, és ez azzal járt, hogy kétségtelenül felsőbbrendűnek érezte magát Európával szemben, Európa pedig azóta is csodálattal adózik Amerikának. Megállapíthatjuk, hogy Európa és Amerika viszonya ma

aszimmetrikus Amerika javára. „...a kibontakozó atlanti kultúrában Amerika az *aktív*...fél, az amelyik az új mintákat kínálja.”

Az egyes kultúrák gyökerében mindig az értékválasztás és a transzcendencia tekintetében történő állásfoglalás a meghatározó. A probléma ott van, hogy Európa és Amerika értékválasztása teljesen különböző. Az amerikai „kultúra” inkább a civilizációt, azaz az emberi élet felületi rétegét, a technikát, az életstílust jelenti. Nem véletlen, hogy a megfelelő amerikai irodalomban a kultúra és a civilizáció fogalma teljesen azonos értelemben szerepel és pl. Huntington nevezetes könyvében a kultúrköröket („nyugati”, iszlám, kínai stb.) civilizációknak nevezi. Amerikában a fő érték a hasznosság, a pénz, a profit, az önálló tényezővé vált reklám, „...az étel, ital, szórakozás, az amerikai életforma a Coca-Colával, a McDonaldsszal és a Disneyland-del”. „Az amerikaiak számára a kultúra az, amit az emberek abban a folyamatban csinálnak, amelynek során életüket élhetőbbé, kielégítőbbé és hasznosabbá, szabad idejüket pedig játékszerűbbé igyekeznek tenni.” „...dinamizmusát nem a szellem és a mélyreható teremtés adja, hanem az ennivaló, a kényelem, a különböző tárgyak, a szabadidő, a szórakozás iránti emberi szükségletek.” „...fogd, használd, élvezd, dobd el.” „Nincs szó magas eszmények teljes odaadással követéséről, eszmékhez kötődésről.”

Ugyanakkor „az európaiak szerint a kultúra az intellektuális és spirituális

alkotás legmagasabb kifejeződése...” Az európai kultúra „...örökösen arra tesz kísérletet, hogy a transzcendenshez vezető új utakat definiáljon és testesítsen meg...” Európa eredetileg elutasította „a mindent átható üzleties mentalitást, az amerikai oktatás szegényességét, az immár valódi méreteiben megmutakozó fogyasztói szellemet, a hírek, tárgyak és szlogenek mesterkéltségét...” „Az a kultúra, amelyik nem törődik a fantázia ’táncoló csillagai’-val, képletekbe zárja a lelket, bürokratikus uralom alatt tartja azt, és végső soron uralmat szül.”

Említettük már az Amerika és Európa közötti mai aszimmetriát. Az atlanti kultúráról szólva világosan kell látnunk: „Amerika nem valamiféle összeolvadással keletkezik – atlanti vagy más egyéb – kultúra eljövételét várja, hanem a sajátjáról véli úgy, hogy majd világméretűvé válik, helyettesítve az összes többi.” Ami pedig Európát illeti, az „... meghajolt az amerikai kultúra előtt...” és ez „...a XX. század legfontosabb eseménye...”.

Végül érdemes megemlíteni, hogy a

szerző még az európai kultúrán belül is megkülönbözteti a kelet-európaiakat. Ez utóbbi félévezreden keresztül harcolt Európa ellenségeivel és kétségtelenül késésben van a nyugat-európai fejlődéshez képest. „Európa keleti fele most nem kész rá, hogy a nyugati félhez asszimilálódjék; a atlanti civilizáció szempontjából ez megszorítást jelent, mert a széles keleti térség nemzetei még arra sincsenek felkészülve, hogy egy egyesült Nyugat-Európa részei legyenek, noha kultúrájuknál és alapvető meggyőződésüknél fogva joggal nevezik magukat ’európaiak’-nak.”

Azt mondhatjuk, hogy a könyv végső kicsengése nem éppen optimista. „...az atlanti kultúra által viselt ipari és technikai bélyeg baljós üzenet lehet a világ többi része számára...” „Óriási veszélyt hordoz a születőben lévő atlanti kultúra, mert arra van programozva, hogy eltörölje a kultúrát, elválassza az isteni és a kozmosz visszatükröződéseitől, s az az ambíció fűti, hogy uralma alá hajtja ezeket.”

Berényi Dénes

Segesváry Viktor: Civilizációk dialógusa.

Argumentum Kiadó, Budapest, 2010. 184 lap

A könyv címe már maga is mintha Huntington híres művével vitatkozna, t.i. „civilizációk összecsapása” helyett a *civilizációk dialógusát* helyezi előtérbe. A szerző, aki vezető ENSZ alkalmazottként jól ismeri az afrikai és ázsiai országokat, és ez a könyve először angol nyelven jelent meg, már az előszóban hangsúlyozza, hogy „...egy egészen más megközelítést képvisel az embercsoportok közötti viszonyoknak avval a felfogásával szemben, mely ma is uralkodik

kortársaink között.” Módszere az ún. *civilizációs analízis*, amely a miénktől eltérő kultúrákat és a benne élő embereket nem egyszerűen a megfigyelés tárgyának tekinti, hanem dialógikus-kommunikációs viszonyba lép velük, ami a tárgy és az alany kapcsolatát, mely egy megfigyelő helyzetét jellemzi, a különböző civilizációk és a civilizációkhoz tartozó emberek sokarcú viszonyává változtatja. Mindez a dialógusban nyilvánul és valósul meg, amely felszínre